

A Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiuma pályázatának szakmai beszámolója

I/a. Egyedi dokumentumok restaurálására, állományvédelmi munkáinak támogatására

Altéma kódszáma: 3511

Azonosító: A2001N3750

Böjti Triódion, az 1500-as évek végéről származó, kézirat, szerb nyelvű liturgikus könyv restaurálása

Helyismereti, könyvtörténeti, kötéstörténeti jelentőséggel bír a Szent István Király Múzeum Könyvtárának az a kézirat kötet, amelynek restaurálására most sor került. A könyvtörténeti, művelődéstörténeti szempontból páratlan értékű mű nemcsak a múzeumi könyvtár gyűjteményének ritka példánya, hanem a magyarországi szerb egyháztörténet számára is nagy jelentőségű tárgyi emlék, a szerb könyvkultúra számon tartott termése.

A restaurátor lelkiismeretes, precíz munkát végzett. A témában jártas szakemberekkel történő többszöri előzetes konzultáció után, maximális szakmai alázattal látott neki a feladatnak. Mivel az eredeti fűzés a könyvetestet nagyjából egyben tartotta, a konzultációk során kialakult restaurálási elvet követve, száraz tisztítással fogott hozzá a munkához, ezzel megőrizte eredeti mivoltában a 400 évvel ezelőtti fűzést, a jellegzetes bizánci oromszegőket és az eredeti kötetet.

A restaurálás folyamatáról és eredményéről külön képekkel illusztrált leírás készült.

A restaurált kötetet a múzeumi könyvtárhoz tartozó Marosi Arnold Múzeumi Könyv és Régiség Látványtárban helyeztük el a restaurátor által készített, a kötetet összetartó speciális tároló dossziében és dobozban.

Október 29-étől az év végéig kamarakiállításon mutatjuk be a kötetet a Látványtárban. Mellette bemutatjuk a szerb liturgikus könyv-együtteshez tartozó másik, korábban már restaurált kézirat kötetet, valamint a szintén az együtteshez tartozó, még restaurálásra váró ősnyomtatványt. Egy tárlóban a restaurálás folyamatát érzékeltetjük. A látogatók egy lapozható fotóalbum segítségével követhetik a restaurálás folyamatát. A megnyitó alkalmával a restaurátor vetített képes előadásban mutatta be a kötetet.

Ez úton is köszönjük a Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiumának támogatását. A szakmai beszámoló és a restaurálási dokumentáció internetes elérési útvonala: <http://www.szikm.hu/tamogatoink.php>

Székesfehérvár, 2014. november 10.

Braila Mária
könyvtáros

A Szent István Király Múzeum Könyvtára szeretettel meghívja Önt a

Böjti Triódion

kézírtos szerb nyelvű liturgikus könyv restaurálása

című kamarakiállítására és a hozzá kapcsolódó vetített képes előadásra

2014. október 29-én 16.30 órától

a Marosi Arnold Múzeumi Könyv és Régiség Látványtárba

(Székesfehérvár, Országzászló tér 3.)

A restaurálás folyamatát bemutatja:

Fa Lili Eszter könyv- és papírrestaurátor

Székesfehérvár
Tele élettel!

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Böjti Triódion

XVI. századi kéziratos, szerb nyelvű liturgikus könyv restaurálása

A Böjti Triódion vagy Nagyböjti énektár az a templomi könyv, melyben a vámosról és farizeusról elnevezett vasárnaptól nagyszombatig terjedő időszak énekei találhatóak. A triódion név onnan származik, hogy benne a kánon, azaz a bizánci szertartásban meghatározott szabály szerint szerkesztett énekfüzér nem 9, hanem csak 3 ódából áll.

A kötet merített papír anyagú íráshordozóra készült, feltehetően koromtintával és vörös tintával íródott. Egészbőr kötése jellegzetesen bizáncias stílusú: láncöltéses fűzés; vászon gerinckasírozás; kiemelkedő, emeletes, vörös és zöld kétszínű oromszegők; vájat a táblák élében; kengyel alakú csattal záródik; hármassal, lapos fonású szíjak; egyesbélyegzős, léniás vaknyomásos díszítés jellemzi.

1913-ban Gémesi Károly adonyi intéző egy szerb és görög nyelvű könyvekből álló együttest ajándékozott a múzeumegyesületnek. A kötetek az adonyi szerb egyház régi szertartás- és imakönyvei voltak, közöttük két kéziratos (egy 1599-ben készült Tetraevangélium és szintén a XVI. századból származó Böjti Triódion), egy ősnymtatvány, négy antikva és több XVIII. századi liturgikus könyv található. A szertartáskönyvek, amint az a kéziratos bejegyzésekből megállapítható, különböző ajándékok során, nagyrészt a XVIII. században kerültek az adonyi templomba. Az adományozók között említésre méltó a szentendrei szerb Szentháromság-templom, amely valószínűleg az általa ajándékozott kötetekkel alapozta meg az új adonyi templom könyvtárait. Az adonyi szerbek a XVII. század végén kezdtek templomépítésbe, de a Szentlélek eljövételének szentelt templomuk valószínűleg az 1730-as évekre készült el. Adonyban az „önálló szerb hitűek” plébániája 1885-ben megszűnt, szertartáskönyvei ezért kerülhettek később múzeumba. Az adonyi intéző adományának köszönhető, hogy a könyvek megmaradtak, hiszen a templomot a II. világháború alatt bombatalálat érte és ikonosztáza is szinte teljesen megsemmisült.

A XVI–XVII. században Magyarország területére betelepülő szerb közösségek nem csak hoztak magukkal könyveket, hanem Magyarországon másoltak, kötöttek is könyveket. A Magyarországon készült könyvkötéseik néhány elemet átvettek a helyi könyvkötés technikájából, vagyis a nagyon konzervatív bizánci könyvkötési hagyomány keveredik a Magyarországon megismert nyugati típusú kötéstechnikával. A magyarországi szerbeknek nem volt saját nyomdájuk, cirill betűs, liturgikus könyveiket főleg velencei szerb nyomdászoktól szerezték be, illetve ukrán, lengyel, orosz könyvkereskedőktől. Jellemző, hogy az erősen használt, sérült nyomtatott könyveket kéziratokkal pótolták. A bizánci könyvkötés jellegzetességei a láncöltéses fűzés, a könyvtáblára kifutó vászon gerinckasírozás. A táblák élében vájat fut, az oromszegő kiemelkedik a táblák síkjából. A kötések általában vaknyomásos, egyesbélyegzős, vagy léniás díszítésűek, fémveretekkel látták el a kötéstáblákat, illetve a könyv általában két darab hármassal, lapos fonásos szíjra fűzött, kengyel alakú csattal záródik. A restaurált kötet is magán viseli ezeket a jellegzetességeket. A fennmaradt magyarországi szerb könyvkötések alapján megállapítható, hogy a környezet nyugati típusú kötéshagyománya hatással volt az eredeti bizánci kötéstechnikára, kevert típusú könyvkötéseket hozva létre. A restaurált kötet tisztán bizánci jellegű, a kézirattal egyidős, eredeti könyvkötést hordoz.

A kötetet Fa Lili Eszter restaurátor, a MNL Veszprém Megyei Levéltára munkatársa restaurálta 2014-ben. A restaurálást a Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiuma pályázati támogatása tette lehetővé.